

Макаренко І.О.

*к.е.н., асистент кафедри
бухгалтерського обліку і аудиту
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ФІНАНСІВ У РЕФОРМУВАННІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

У процесі подолання наслідків світової фінансової кризи 2007-2009 рр. ключові питання у фінансовій науці концентруються навколо спроможності фінансової системи ефективно функціонувати, протидіяти зовнішнім шокам і при цьому підтримувати соціальні параметри на необхідному рівні.

В умовах глобалізації фінансових систем різних країн світу та пануванні доктрини неолібералізму виникнення кризових явищ у фінансовому секторі спричинило деструктивні явища у реальному секторі економіки, і, що найголовніше, призвело до погіршення соціального забезпечення різних верств населення через нездатність фінансово-бюджетної політики у повному обсязі задовольняти соціальні потреби та відповідати досягненню соціальних цілей різної ієрархії.

Актуальність окресленого кола питань втілюється у пошуку альтернативних концепцій формування посткризової архітектури фінансової системи та адекватної бюджетної політики з урахування їх соціального спрямування. Однією з таких концепцій, на нашу думку, можуть стати соціальні фінанси, як окрема галузь фінансової науки, що оперує не тільки категоріями і величинами класичних фінансів, але й поєднує їх з соціальними явищами і процесами.

Разом з цим, відбувається актуалізація ролі соціальних фінансів, що обумовлена зростанням потреби у різних видах соціальних допомог та виплат кризовий період, які лягають тягарем на бюджети різних рівнів.

Соціальні фінанси через нетривалий час свого існування як самостійної галузі фінансової науки мають недостатньо розроблену методологію та характеризуються неоднозначністю підходів до формування категоріального апарату. Існують різні підходи щодо трактування сутності самих соціальних фінансів.

У працях Ю. В. Пасічника закладено підґрунтя до дослідження соціальних фінансів як окремого напрямку суспільних фінансів, що інтегрує інструментарій фінансів, соціології, психології, методи системного підходу та синергетики [1].

А. М. Шахаєв визначає соціальні фінанси як фонди грошових коштів, утворених і використовуваних соціальними міністерствами і відомствами

федерального, регіонального значення, а також соціальними відділами місцевих адміністрацій, які формуються за допомогою соціальних податків, а також у вигляді статей витрат на соціальні потреби в бюджетних та позабюджетних фондах адекватних рівнів [2].

Узагальнення існуючих підходів до визначення соціальних фінансів дозволило надати їм описову характеристику, використовуючи їх ключові ознаки:

- соціальні фінанси як ідеологія функціонування фінансової системи – кошти використовуються не з метою спекуляцій, збагачення, а з метою досягнення позитивного соціального ефекту, допомоги суспільству та екології;

- соціальні фінанси як інструментарій фінансового забезпечення, побудови фінансової стратегії та бізнес-моделі некомерційних (неприбуткових) організацій, що надають соціальні послуги, який підвищує її фінансову стійкість;

- соціальні фінанси як технологія бюджетного управління: через надання доступу некомерційним організаціям до державних закупівель держава здійснює безпосередню підтримку соціальної сфери;

- соціальні фінанси як модель функціонування підприємства, банку, що передбачає поєднання традиційного бізнесу з філантропічною складовою, етичним інвестуванням, соціально відповідальним підприємництвом.

Використовуючи дедуктивний підхід, слід відзначити, що фінанси та соціальні фінанси співвідносяться як загальне та часткове, при цьому фінанси виступають концептуальним базисом, про що свідчить їх порівняльна характеристика (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика фінансів і соціальних фінансів [2]

Порівняльні ознаки	Фінанси	Соціальні фінанси
Суть (визначення)	сукупність грошових відносин, організованих державою, в процесі яких здійснюється формування і використання загальнодержавних фондів грошових коштів	фонди грошових коштів, що утворюються і використовуються соціальними міністерствами і відомствами різних рівнів, а також департаментами суб'єктів і соціальними відділами місцевих адміністрацій
Мета	вирішення економічних, соціальних і політичних завдань держави	реалізація соціальної та бюджетної політик на різних рівнях – забезпечення соціально незахищених груп населення
Суб'єкти фінансових відносин	держава, з одного боку, і юридичні і фізичні особи, з іншою	відповідні міністерства і відомства, що опікуються соціальними питаннями, благодійники і

		грантонадавачі, установи соціального обслуговування населення
Структура	загальнодержавні фінанси (державний бюджет, позабюджетні фонди, державний кредит, фонди страхування, фондового ринку), а також фінанси підприємств різних форм власності, фінанси домогосподарств (сімей), фізичних осіб	– статті доходів і витрат на соціальні потреби в бюджетах різних рівнів; – формування соціальних позабюджетних фондів: пенсійного, медичного і соціального страхування; – комерційні джерела: спонсорські засоби і гранти, надходженнями від реалізації платних соціальних послуг.
Функції	– акумулююча; – розподільна; – стимулююча; – контрольна.	Реалізація соціальної політики: – вирівнювання доходів; – поліпшення матеріального положення і умов життя людей; – надання соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, культура, медицина, спорт); – розвиток соціальної інфраструктури

Не зважаючи на різні підходи щодо трактування сутності і ролі соціальних фінансів, слід підкреслити, що у посткризовий період активізувалось їх використання як самостійної галузі фінансової науки, що втілилось у ряд превалюючих на даний час тенденцій їх розвитку:

- зародження окремого сектору – економіки суспільного добробуту (суспільної солідарності);
- зближення інтересів етичних компаній та етичних інвесторів та їх оформлення на соціальних біржах;
- поява специфічних інститутів, що використовують ідеологію і технології соціальних фінансів, а саме В-корпорацій та «ком'юніті»-банків і специфічних фінансових інструментів – соціальних облігацій впливу;
- виникнення альтернативних та допоміжних валютних систем.

Зупинимось детальніше на першій тенденції, яка має найбільш сильний вплив на реформування бюджетної політики на новітніх засадах.

Виокремлення повноцінного сектору економіки можливо і видається нині дещо передчасним, проте офіційні статистичні дані переконливо свідчать про його значний потенціал. Так, до прикладу, у більшості країн, що входять в Організацію економічного співробітництва та розвитку, недержавним постачальникам соціальних послуг направляють до 10-15 % бюджетних коштів, що вкладаються в надання послуг освіти, охорони здоров'я, соціального захисту [3]. Значна питома вага коштів на соціально

значимі проекти збирається через механізми фандрайзингу, що може стати альтернативою бюджетним механізмам.

Дослідники соціальних фінансів визначають у найбільш загальному вигляді трактування даної категорії як постачання грошовими коштами організацій, покликаних вирішувати суспільно значимі соціальні проблеми, а також про пошук і акумуляції таких коштів [4].

Таким чином, в умовах посткризового реформування глобальної фінансової системи важлива увага приділяється новій концепції – соціальним фінансам, що конкретизується у зародженні сектору соціальної економіки, поширенні принципів етичного інвестування та соціально-відповідального бізнесу, а також докорінному реформуванні бюджетної політики.

Використання схем і технологій соціальних фінансів є дієвим засобом у подоланні наслідків глобальної рецесії, диспропорцій у розвитку фінансового та реального секторів, реформування архітектури фінансової системи в цілому, а також інструментом сприяння підвищення якості життя людей, рівня соціальних стандартів та їх забезпечення.

Список використаних джерел

1. Пасічник Ю. В. Бюджетне регулювання економічного зростання в Україні : автореф. дис. ... д-ра екон. наук.08.04.01 / Ю.В. Пасічник ; Нац. акад. наук України. – Донецьк , 2006. – 32 с.

2. Шахаев А.Н. Социальные финансы в системе управления бюджетными расходами региона : автореферат на соиск. науч. степени канд. экон. наук. : спец. 08.00.10 – «Финансы, денежное обращение и кредит», 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика) / Шахаев А.Н. – Пермь. – 2006. – 25 с.

3. Перцов Л. Государственное – негосударственным Леонид Перцов // Деньги и благотворительность. – 2012. – №75. – С. 43-44.

4. Шейман Д. Где мы окажемся, выйдя за рамки фандрайзинга? / Дмитрий Шейман // Деньги и благотворительность. – 2012. – №75. – С. 11-13.

